Jens Bjørneboe som dramatiker

■■■ Erik Pierstorffs artikkel «Anarkistene i teatret» (Dagbladet 15. mars) blir her imøtegått av Perleporten teatergruppe og Tone Bjørneboe. Pierstorff tok i artikkelen for seg anarkist-demonstrasjonene mot Nationaltheatrets Bjørneboe-collage «Jeg tar meg den frihet» og fant det «ytterst betenkelig når Perleporten møter opp på premièren til et annet teater, avbryter forestillingen, kommer med overdrevne og grunnløse forestillinger mot vedkommende teater, skjeller den pågående forestilling ut med ord som «likskjending», «fråtsing» og «råskap» og oppfordrer publikum til å forlate salen». Pierstorff hevdet i artikkelen også at det Bjørneboe leverte til Nationaltheatret — med unntak av «Fugleelskerne og «Semmelweiss» — hadde en «lite gjennomarbeidet form som ikke gjorde det egnet til fremføreise uten vidtgående omarbeidelse. Og kom spørsmålet inn på det, var ikke alltid Bjørneboe så lett å ha med å gjøre».

Omfavnelsen av en død opposisjonell

I DAG: 4 STORE SIDER MER!

WEEK END

Dagbladet

Løssalgspris 2,50

Nr. 71 — 110. årg. — Fredag 25. mars 1977

Myten om den umulige Bjørneboe

Av Tone Bjørneboe

■■■ Når en påstand først står på trykk, bør den vel også imøtegås på trykk. Jeg sikter til et avsnitt i Erik Pierstorffs artikkel tirsdag 15. mars, «Anarkistene i teatret»:

«Om det som ellers ble innlevert fra Jens Bjørneboe til Nationaltheatret, mener jeg å vite at det hadde en fragmentarisk og lite gjennomarbeidet form som ikke gjorde det egnet til framføreise uten en vidtgående omarbeidelse. Og kom spørsmålet inn på det, var ikke alltid Bjørneboe så lett å ha med å gjøre.»

Som vanlig leser ville jeg her tro: at Bjørneboe hadde sendt mange uspillbare manus inn til Nationaltheatret — eller at Bjørneboe var vanskelig å ha med å gjøre for de instruktører som måtte samarbeide med hsm om en skuespilltekst — andre eventuelle samarbeidsvansker er ikke aktuelle i denne forbindelse.

■■■ Når det gjelder tekster som ikke ble oppført, kan det bare dreie seg om en cabaret-tekst han og Helge Hagerup skrev for Nationaltheatret for vel 11 år siden. («Siste reise», fra forestillingen på Amfi er derfra, et par andre tekster står i den nettopp utgitte «Samlede dikt» (Gyldendal).) Eller også «Tilfellet Torgersen», utgitt separat og i «Samlede skuespill» (begge Pax Forlag). Uroppførelsen av dette fant sted på «Club 7» i samarbeid med Helge Reistad og hans gruppe.

■■■ Reistad, en for Bjørneboe ukjent, men entusiastisk og intelligent dramapedagog, var impulsgiveren både til skuespillet og Bjørneboes engasjement i Torgersensaken. Før høsten det ingen samarbeidsvansker! At Bjørneboe deretter — både på grunn av selve Torgersensaken og sitt egett arbeid — gjerne så det bearbeidet videre er naturlig. Med den rette instrukter ville også Institusjonsteatret på denne måten kunnet fortelle noe om virkelighet her og nå — være et «avisteater». (Dette ble det ikke noe av; hverken ved Nationaltheatret eller andre scener har jeg skrevet for.)

■■■ Om den Bjørneboe som skulle ha vært så vanskelig å samarbeide med, kan jeg dessuten opplyse:

Sitt første skuespill, «Til lykke med dagen», omskrev han totalt til et nytt formspråk etter at instruktøren, Issy Abrahami, hadde gitt ham ideer til dette. Senere fikk Kåre Santeson ham blandt annet til å skrive en ny scene for oppførelsen i Sverige. Han bodde flere dager hos oss i Enebakk for å samarbeide om dette, og han har flere ganger siden snakket om Jens' positive holdning til foreslåtte forandringer.

Eugenio Barba ga ham så impulser til bearbeidelse av både «Fugleelskerne» og «Semmelweiss».

■■■ Før uroppførelsen av «Fugleelskerne» på Nationaltheatret dro Jens dessuten to ganger utenlands til instruktøren og Brecht-eleven Carl Maria Weber for å bearbeide teksten sammen med ham. Samarbeidet med Magne Bleness før uroppførelsen av «Semmelweiss» på Nationaltheatret foregikk mer i form av samtaler om stoffet enn som praktisk bearbeidelse. Om dette sier Bleness blant annet i teatrets program:

«De samtalene jeg hadde med Bjørneboe før oppsetningen var forferdelig spennende og har betydd mye for meg. Disse møtene er viktige når jeg arbeider med Bjørneboe på nytt. ...» osv. Da Martha Vettin, Prøveåvern, ba om uroppførelse av «Amputasjon» foretok hun og Jens, i samarbeid med gruppen, en radikal omarbeidelse av stoffet. Det var et samarbeid som ennå gjør deltakerne blanke i synene når de snakker om det.

■■■ Men visse krav stilte Bjørneboe. Han skriver selv om disse i «Om Odin-teatrets adaptasjon av «Fugleelskerne», (essaysamlingen «Vi somelsket Amerika») og «Fugleelskernes» og den Internasjonale Teaterfestival i Venezia». (essaysamlingen «Norge, mitt Norge»).

Hva som ellers måtte være best av Bjørneboes arbeider for enhver bedømme etter egen smak. Men sammendikter man som Pierstorff dikt og prosa med skuespill, har nettopp tragedien i et lite språksamfunn som vårt alltid vært at det var så uhyre vanskelig å bli stimulert til å jobbe skikkelig og ofte nok med dramatikk.

Nettopp derfor innså Bjørneboe betydningen av å ha et dyktig og praktisk teatermenneske å samarbeide med.

La oss følgelig ikke lage en myte om at Bjørneboe alltid var vanskelig å ha med å gjøre.

Eugenio Barba og Issy Abrahami — to av dem Bjørneboe samarbeidet med, og som betydde mye for den endelige utformingen av «Fugleelskerne», «Semmelweiss» og «Til lykke med dagen».